

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
Santuokos ir šeimos studijų centras

LIETUVOS SVEIKATOS
MOKSLŲ UNIVERSITETAS

Vaisingumo pažinimas – asmens teisė žinoti

Tarptautinė mokslinė konferencija

2011 m. birželio 2d.

VAISINGUMO PAŽINIMO MOKYMAS

LIETUVOS AUKŠTOSIOSE MOKYKLOSE

Doc. dr. Birutė Obelenienė
Vytauto Didžiojo Universitetas

Vita Daudaravičienė
Lietuvos Sveikatos mokslų universiteto ligoninė

2011, Kaunas

Vaisingumo pažinimas (VP)

Gebėjimas stebėti ir atpažinti natūralius vaisingumo požymius bei nustatyti vaisingos fazės ribas moters menstruaciniame cikle vadovaujantis turimomis žiniomis apie žmogaus (tiek vyro, tiek moters) vaisingumą.

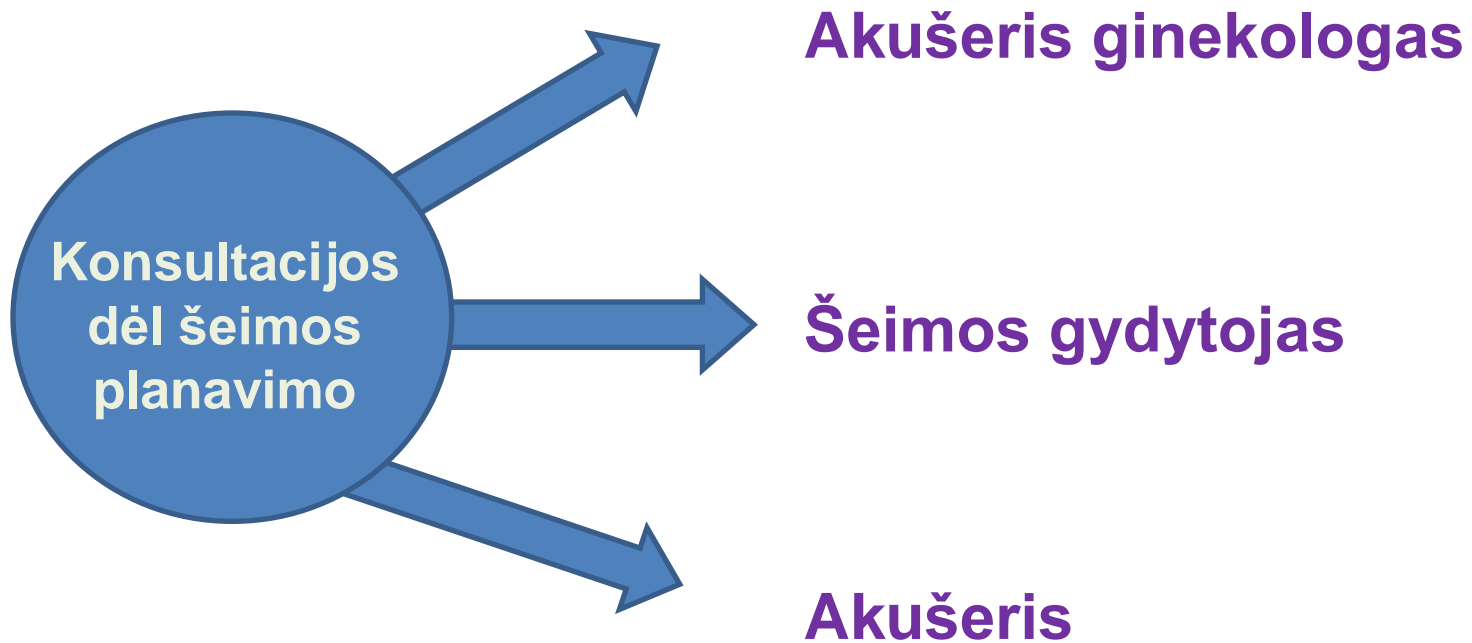
Vaisingumo pažinimas grindžiamas žiniomis, vaisingumo požymių kaitos nuolatiniu stebėjimu bei stebėjimo duomenų interpretavimo įgūdžiais.

Natūralus šeimos planavimas (NŠP)

Sąmoningas asmenų prokreacinės elgsenos valdymas pagrįstas vaisingumo pažinimu ir pritaikymas šeimos planavimui t.y. norint susilaukti kūdikio, norint atidėti nėštumą ar norint daugiau nepastoti.

Vaisingumo pažinimas:

<p>MN64:2008 (Gydytojas akušeris ginekologas)</p>	<p>MN14:2005 (Šeimos gydytojas)</p>	<p>MN40:2006 (Akušeris)</p>
<p>14. Turi išmanyti: 14.3. moters lyties organų anatomiją ir fiziologiją; 14.5. moters reprodukcinę endokrinologiją; 15. turi mokėti: 15.7. Konsultuoti šeimos planavimo klausimais.</p>	<p>26. Akušerija ir ginekologija 26.1. išmanyti: 26.1.3. menstruacinio ciklo fiziologiją, lytinio gyvenimo higieną, šeimos planavimą; 26.5. mokėti: 26.5.5. kontroliuoti kontraceptinių priemonių naudojimą.</p>	<p>16. turi išmanyti: 16.1. Moters lytinių organų anatomiją ir fiziologiją 16.2. menstruacinę funkciją ir jos reguliavimą 18. Turi gebėti: 18.1. Teikti informaciją ir patarimus šeimos planavimo klausimais 18.13.3. Konsultuoti mergaites lytinio brendimo laikotarpiu asmens higienos, fiziologijos ir nėštumo planavimo klausimais.</p>

Darbo tikslas

nustatyti, ar Lietuvos aukštosiose mokyklose, rengiančiose akušerius, akušerius ginekologus ir šeimos gydytojus, yra skiriamas dėmesys vaisingumo pažinimo mokymui.

Lietuvoje yra 48 aukštosios mokyklos:

22 universitetai

14 valstybinių

8 nevalstybiniai

26 kolegijos

16 valstybinių

10 nevalstybiniai

Programos	Kvalifikacinis laipsnis	Specialybė	Bendra mokymosi trukmė	Aukštoji mokykla
Akušerijos studijų programa	Bakalauras	Akušeris	4 m.	LSMU
Akušerijos studijų programa	Profesinis bakalauras	Akušeris	3,5 m.	KK
Šeimos medicinos rezidentūros programa	(nesuteikiančios kvalifikacijos laipsnio podiplominės studijos,)	Šeimos gydytojas	4 m.	LSMU, VU
Akušerijos ir ginekologijos rezidentūros programa		Akušeris ginekologas	4 m.	LSMU, VU

LSMU – Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

VU – Vilniaus universitetas

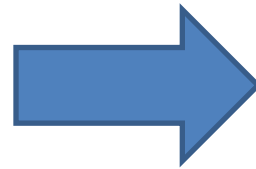
KK – Kauno kolegija

Analizuoti dokumentai *	Universitetas	Kodas tyrime
1. Akušerijos studijų programa	LSMU	ASP_LSMU
Medicinos vientisųjų studijų programa		
2. Akušerijos ir ginekologijos modulio aprašas	LSMU	MVSP_AG_LSMU
3. Akušerijos ir ginekologijos modulio aprašas	VU	MVSP_AG_VU
4. Reprodukcijos ir paveldėjimo modulio aprašas	LSMU	MVSP_RP_LSMU
5. Šeimos medicinos modulio aprašas	LSMU	MVSP_ŠM_LSMU
Rezidentūros programos		
6. Akušerijos ir ginekologijos rezidentūros programa	VU	AGRP_VU
7. Akušerijos ir ginekologijos rezidentūros programa	LSMU	AGRP_LSMU
8. Šeimos medicinos rezidentūros programa	VU	ŠMRP_VU
9. Šeimos medicinos rezidentūros programa	LSMU	ŠMRP_LSMU

* 2010/2011 m.m. galiojančios programos

	2 (taip)	1 (labiau taip)	0 (nei taip, nei ne)	-1 (labiau ne)	-2 (ne)
1. Dokumente yra nurodytas ciklas/modulis/studijų dalykas tiesiogiai skirtas VPM.					
2. VPM įtrauktas į ciklą/modulių dalykų tikslus.					
3. Ciklai/moduliai/studijų dalykai leidžia įgyti VPM būtinų biologinių žinių.					
4. VPM įtrauktas į ciklą/modulių/studijų dalykų turinį.					
5. VPM skirtos paskaitos/seminarai/kiti užsiėmimai.					
6. VPM įtrauktas į kitų temų paskaitas/seminarus/kitus užsiėmimus.					
7. Žinios/įgūdžiai tikrinami ir VP srityje.					
8. Rekomenduojamoje literatūroje pateikiami VPM svarbiausi biologiniai faktai.					
9. Rekomenduojamoje literatūroje pateiktos pagrindinės VPM sąvokos ir jų sampratos atitinka VPM principus.					
10. Rekomenduojamoje literatūroje pateikiama pagrindinė informacija apie VP ir NŠP būdus.					

**1. Ciklai / moduliai /
studijų dalykai tiesiogiai
skirti VPM**

0 %

**2. Ciklų / modulių /
studijų dalykų tikslai.**

3. Biologinės žinios cikluose / moduluose / studijų dalykuose

8 (89 %)

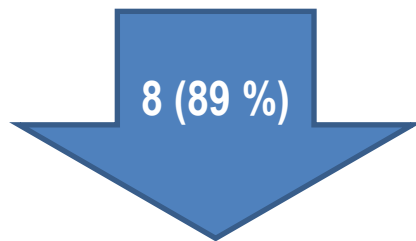
Leidžia įgyti pagrindinių biologinių žinių, reikalingų VP

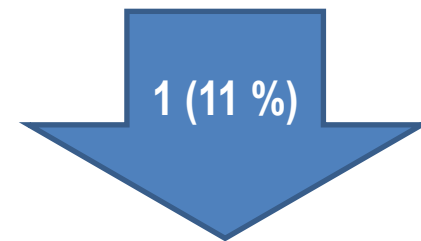
1 (11 %)

Neaišku
(MVSP_ŠM_LSMU)

4. Ciklų / modulių / studijų dalykų turinys

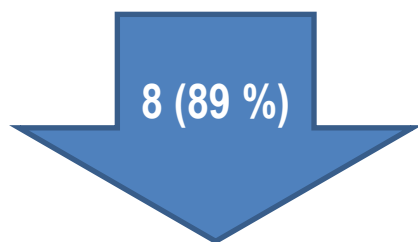
VP/NŠP nėra turinio
aprašyme

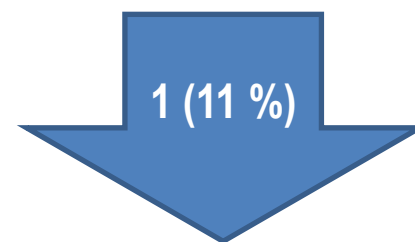
Yra
(MVSP_AG_VU)*

* Numatyta pratybų tema “Kontracepcija”, kurios vienas uždavinių – “susipažinti su <...> natūraliais šeimos planavimo būdais, jų pranašumais, trūkumais ir praktinio taikymo galimybėmis”, o turinio aprašyme – “Natūralūs šeimos planavimo būdai, jų pranašumai ir trūkumai. Natūralių šeimos planavimo būdų taikymas ir duomenų interpretacija”

5. Tiesiogiai VPM skirtos paskaitos / seminarai / kiti užsiėmimai

Nėra

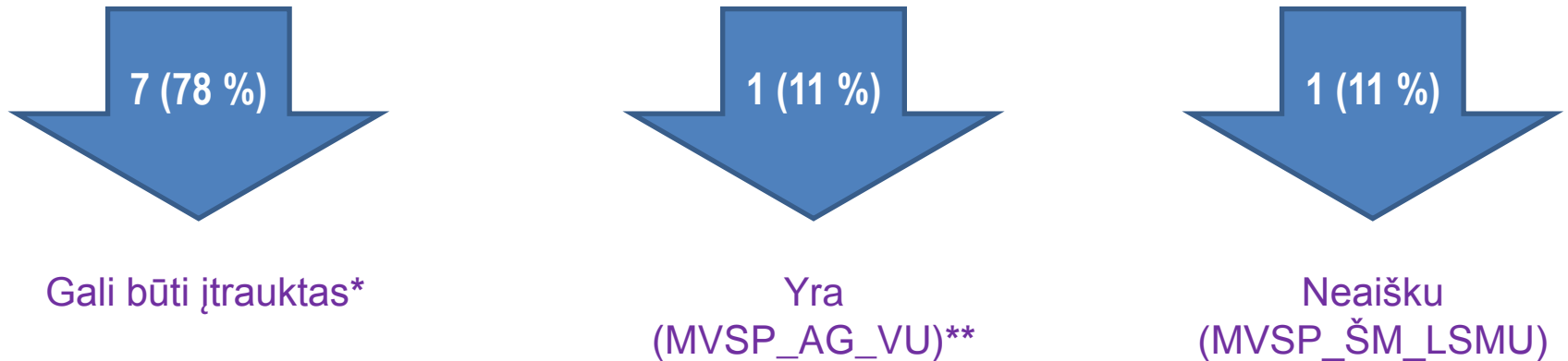

Yra
(ASP_LSMU)*

* Privalomo dalyko "Lytinis auklėjimas ir šeimos planavimas" vieno iš penkių seminaro temų – "Konsultavimo šeimos planavimo klausimais principai. Natūralūs šeimos planavimo būdai, jų privalumai ir trūkumai"

Pasirenkamo dalyko "Natūralaus maitinimo skatinimas bei laktacijos valdymas" paskaita "Šeimos planavimas laktuojant: laktacinės amenorėjos metodo taikymo gairės, gimimų skaičiaus kontrolės metodų taikymo laktacijos metu privalumai ir trūkumai"

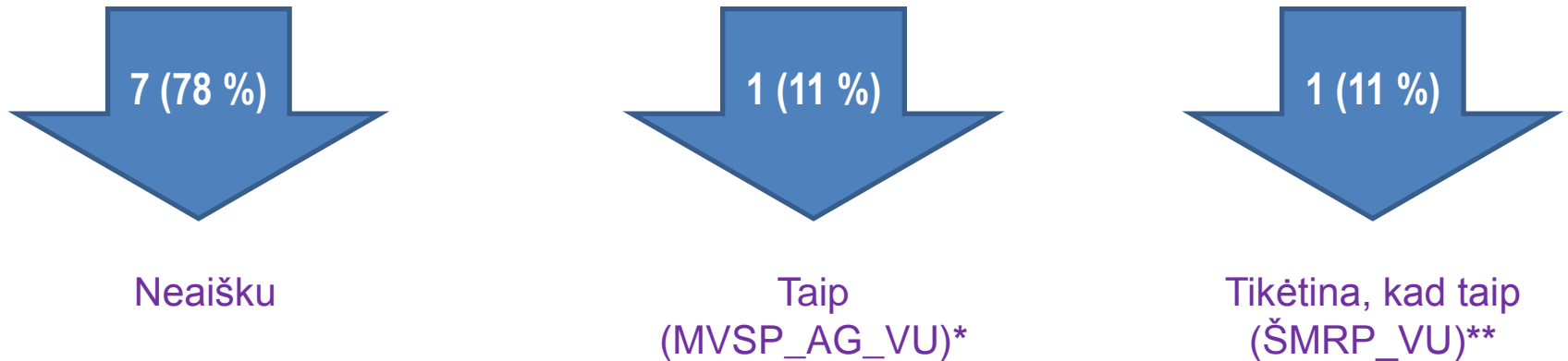
6. VPM kitų temų paskaitose / seminaruose / kituose užsiėmimuose

* “Šeimos planavimas”, “Kontracepcija”, “Reprodukcinė sistema” ir kt.

** Numatyta pratybų tema “Kontracepcija”, kurios turinio aprašyme – “Natūralūs šeimos planavimo būdai, jų pranašumai ir trūkumai. Natūralių šeimos planavimo būdų taikymas ir duomenų interpretacija”

7. VPM žinių / įgūdžių tikrinimas

* Ginekologijos žinių patikrinimo testas.

pvz. "540. Gimdos kaklelio gleivių požymiai vaisingiausios fazės metu (pagal *Billings*)"

** ŠMRP baigiamojo egzamino klausimų sąrašė - klausimai apie šeimos planavimą ir kontracepcijos metodus.

8-10. VPM rekomenduojamoje literatūroje

Programa	Rekomen duojama	Pirminė apžvalga		Analizė		Neprieinama	
		Skaičius	Proc.	Skaičius	Proc.	Skaičius	Proc.
ASP_LSMU	23	15	65	7	30	3	13
MVSP_AG_VU	15	8	53	8	53	4	27
AGRP_LSMU	8	5	63	4	50	2	25
ŠMRP_LSMU	6	5	83	3	50	-	-
AGRP_VU	5	2	40	2	40	2	40
ŠMRP_VU	5	4	80	4	80	-	-
MVSP_AG_LSMU	3	3	100	2	67	-	-
VISO	36	21	58	12	33	6	17

Analizuota literatūra

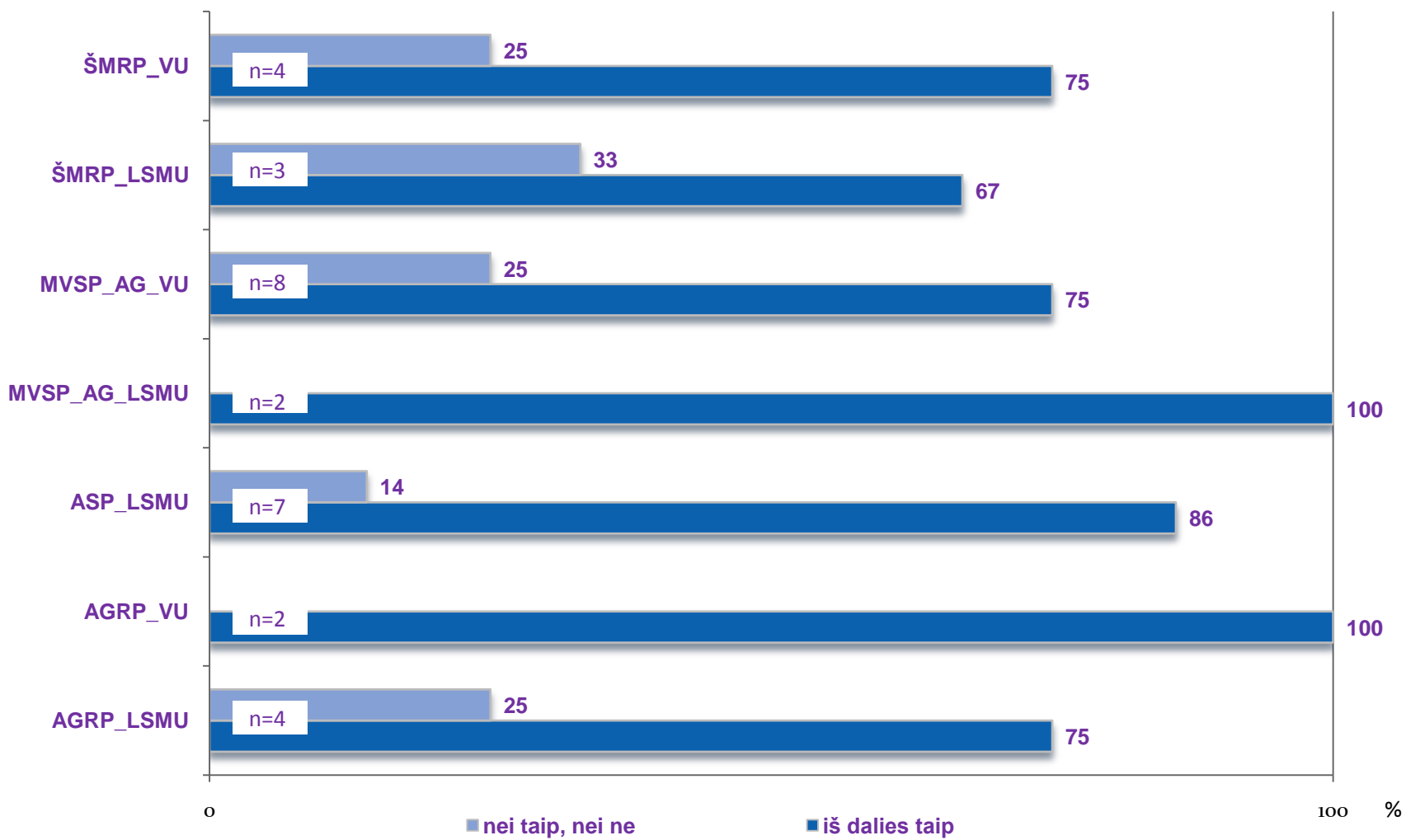
- Akušerija ir ginekologija bendrojoje medicinos praktikoje / Sud. G. Drąsutienė. Vilnius: UAB „Vaistų žinios“, 2005.
- Akušerijos ir ginekologijos praktikos vadovas. /sud. G.Drąsutienė, Vilnius. 2008.
- Berek J.S. Novak's Gynecology. 13th ed. Hagerstown: Lippincott Williams&Wilkins; 2002
- Bumbulienė Ž., Jakubčionytė R., Vaikų ir paauglių ginekologija. – Vilnius,2005.
- Čigriejienė V., Janickienė R., ir kt., Ginekologija.Vilnius: Mokslas,1990
- DeCherney A.H. et.al. Current Obstetric & Gynecologic Diagnosis & Treatment. 9th ed. Lange medical books / McGraw-Hill, 2003.
- Family planning: a global handbook for providers. WHO. 2007.
- Ginekologinė endokrinologija / Sud. R. Nadišauskienė. Kaunas: UAB „Vitae Litera“, 2008
- Hall J.E. Guyton and Hall Textbook of Medical Physiology. Philadelphia (Pa): Saunders Elsevier, 2011
- Jakubčionytė, R. Nadišauskienė, R. Čepulienė. Kontracepcijos būdų naudojimo rekomendacijos, 2003
- Sprendimo priėmimo priemonė šeimos planavimo konsultantams ir vartotojams (versta / adaptuota). PSO. 2005
- Šeimos gydytojo vadovas / Adomavičiūtė D., Ališauskas J., Ambrozaitis A., Arlauskienė A. ir kt. Vilnius: UAB „Vaistų žinios“, 2006

8. Biologiniai faktai rekomenduojamoje literatūroje

I kategorija - Vaisingumo pažinimo biologiniai faktai	
Požymis	Rodiklis (vertinamas nuo 2 iki -2)
Kiaušialąstė	Gyvybinga (gali būti apvaisinta) 12- 24 val.
Spermatozoidai	Gyvybingi (išsaugo gebėjimą apvaisinti) jei patenka į moters lytinius takus moters vaisingos fazės metu iki 5-6 parų
Menstruacinis ciklas	Yra unikalus , kiekvienos moters skirtingas, net tos pačios moters ciklai skirtingi, nes ciklas valdomas CNS
Menstruacinio ciklo fazės	Sąlyginai vaisinga (preovuliacinė) gali būti skirtingos trukmės kiekviename cikle
	Vaisinga fazė (ovuliacinė) gali būti skirtingos trukmės kiekviename cikle
	Nevaisinga fazė (postovuliacinė) – panašios trukmės kiekviename cikle (trunka nuo 10 iki 16 d.)
Ovuliacija	Įvyksta viena per vieną menstruacinį ciklą. (Jei vyksta skirtingose kiaušidėse, vyksta tuo pat metu su nedideliu intervalo skirtumu)
Vaisinga fazė	Vaisingos fazės trukmė – bendras vyro ir moters , t.y. priklauso nuo kiaušialąstės gyvybingumo; spermatozoidų gyvybingumo, ovuliacijos laiko.

sudaryta remiantis Narbekovu ir kt. (2003, 2008), Pallone ir Bergus (2009), Skocovsky (2008).

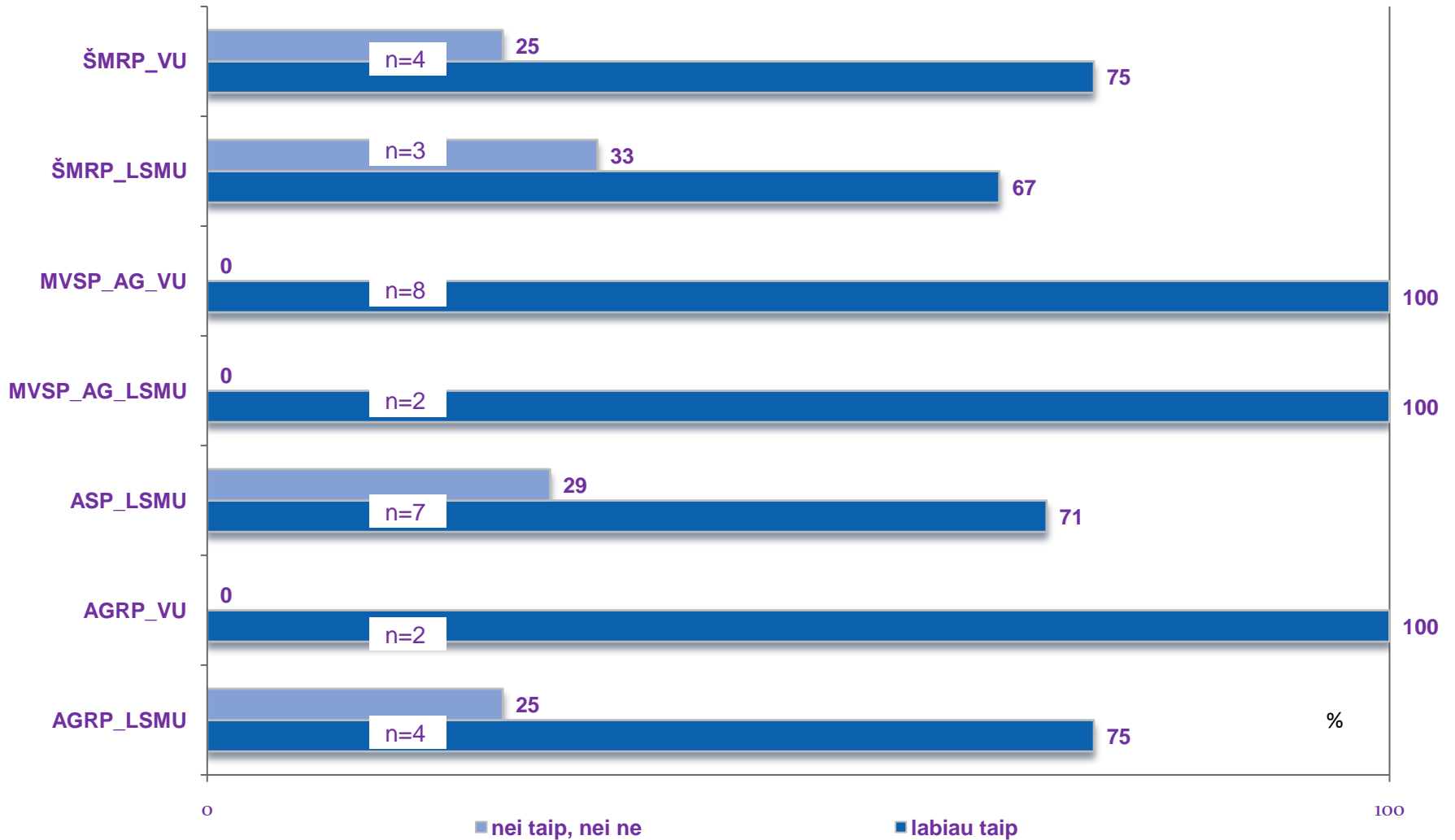
biologiniai faktai

9. VPM sąvokos ir jų samprata rekomenduojamoje literatūroje

II kategorija – VPM sąvokos ir jų samprata	
Požymis	Rodiklis (vertinamas nuo 2 iki -2)
Vaisingumo pažinimas	Gebėjimas stebėti ir atpažinti natūralius vaisingumo požymius bei nustatyti vaisingos fazės ribas moters menstruaciniame cikle vadovaujantis turimomis žiniomis apie žmogaus (tiek vyro, tiek moters) vaisingumą.
	Vaisingumo pažinimas grindžiamas žiniomis, vaisingumo požymių kaitos nuolatinio stebėjimu bei stebėjimo duomenų interpretavimo įgūdžiais.
Natūralus šeimos planavimas	Sąmoningas asmenų prokreacinės elgsenos valdymas pagrįstas vaisingumo pažinimu ir pritaikymas šeimos planavimui t.y. norint susilaukti kūdikio, norint atidėti nėštumą ar norint daugiau nepastoti
Bazinė kūno temperatūra (BKT)	Vidinė kūno temperatūra, priklausanti nuo progesterono koncentracijos. Esant žemai jo koncentracijai BKT – sąlyginai žemai. Po ovuliacijos, geltonkūniui pradėjus gaminti progesteroną, BKT pakyla 0,2°C–0,4°C ir tokia išlieka visos liuteininės fazės laikotarpiu.
Menstruacinis ciklas	Prasideda pirmąją menstruacinio kraujavimo dieną ir baigiasi diena prieš kitas menstruacijas.
Sąlyginai nevaisinga fazė (preovuliacinė)	Menstruacinio ciklo fazė, kurios metu lytiškai santykiaujant galima išvengti pastojimo. Ji prasideda pirmąją menstruacijų dieną ir baigiasi paskutinę dieną, kai nebuvo pastebėta vaisingųjų gleivių
Vaisinga fazė/vaisingumo langas	Menstruacinio ciklo fazė, kurios metu lytiškai santykiaujant galima pastoti. Prasideda pirmąją vaisingų gleivių pasirodymo dieną ir baigiasi praėjus kelioms dienoms po ovuliacijos. Vaisingos fazės ribos tiksliai nustatomos kiekviename metode skirtingai, remiantis vaisingumo požymiais.
Nevaisinga fazė (poovuliacinė)	Menstruacinio ciklo fazė, kurios metu lytiškai santykiaujant galima išvengti pastojimo. Fazė prasideda kitą dieną po nustatytos vaisingos fazės paskutinės dienos ir tęsiasi iki paskutinės ciklo dienos
Tikrieji vaisingumo požymiai	Tai požymiai, būdingi visoms vaisingo amžiaus moterims kiekvieno vaisingo ciklo metu. Tikriesiems vaisingumo požymiams priskiriama: gimdos kaklelio gleivių, BKT bei gimdos kaklelio kitimai.
Netikrieji vaisingumo požymiai	Moters savijautos pokyčiai, kuriuos moteris gali stebėti menstruacinio ciklo metu, tačiau jie gali būti tik kaip pagalbiniai ženklai, kuriais negalima remtis siekiant tiksliai nustatyti vaisingos fazės ribas.

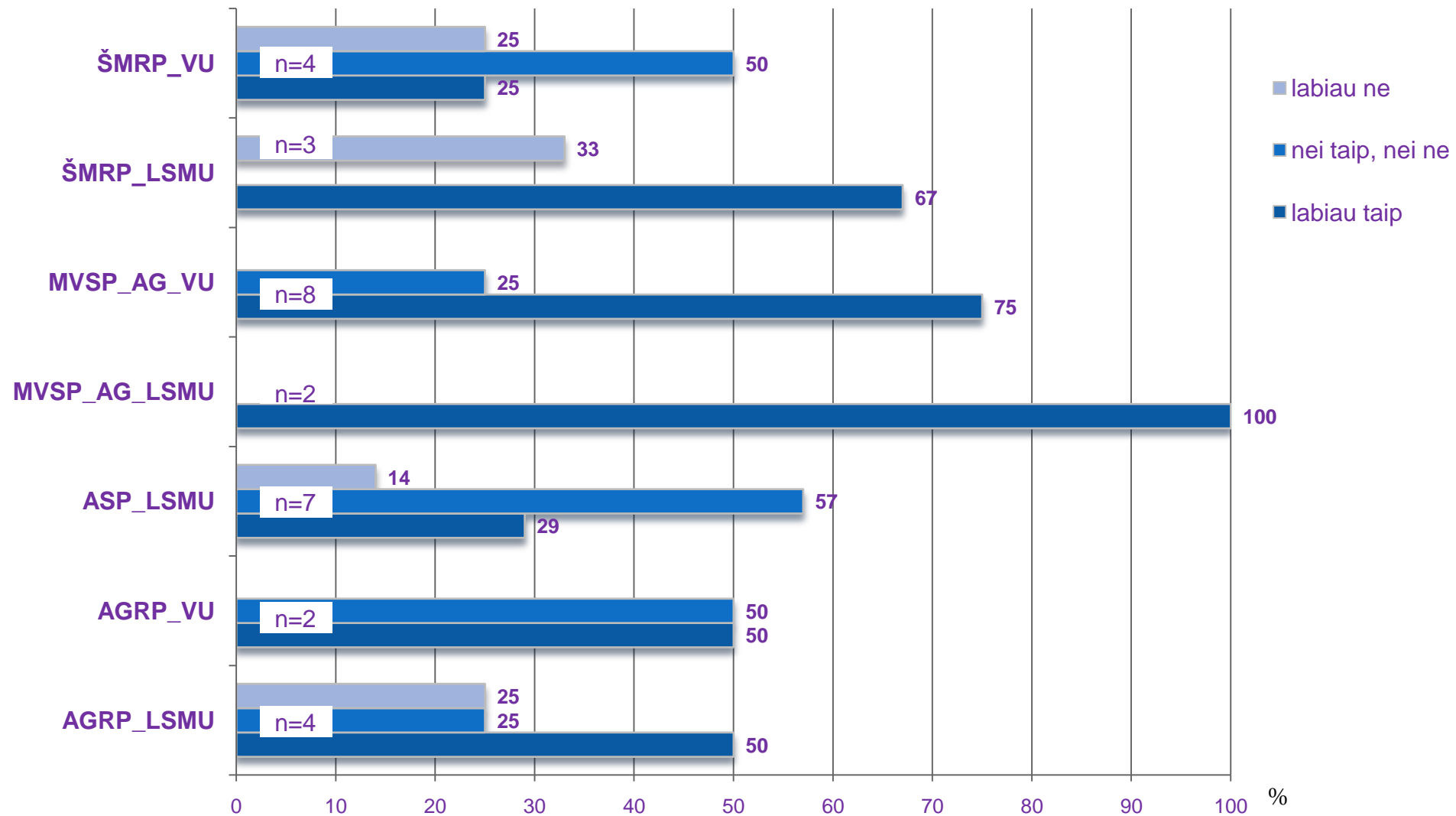
sąvokos ir jų samprata

10. VP ir NŠP būdai rekomenduojamoje literatūroje

III kategorija – pagrindiniai VP ir NŠP metodai	
Požymis	Rodiklis (vertinamas nuo 2 iki -2)
METODAI	Pagrindiniai metodai: BKT, gimdos kaklelio gleivių stebėjimas, simptoterminis metodas, skaičiavimu pagrįsti metodai, laktacinė amenorėja, naujos technologijos.
Metodų naudojimo aprašymai:	
Temperatūrinis	detalus kiekvieno metodo aprašymas (naudojimas, privalumai, trūkumai)
Ovuliacinis	
Simptoterminis	
Skaičiavimu grįsti	
Laktacinės amenorėjos	
Metodo efektyvumo priklausymas	Metodo efektyvumas priklauso nuo mokymo, vartotojo bei metodo klaidų.
Efeltyvumas proc.	Stebėjimais pagrįstų metodų - ne mažesnis nei hormoninės kontracepcijos (~97-99 proc.); LAM ~ 99 proc.
Mokymas	Trukmė – ne mažiau 3 ciklų; pildomos stebėjimo lentelės; mokytojas - kompetentingas instruktorius.

VP/NŠP būdai

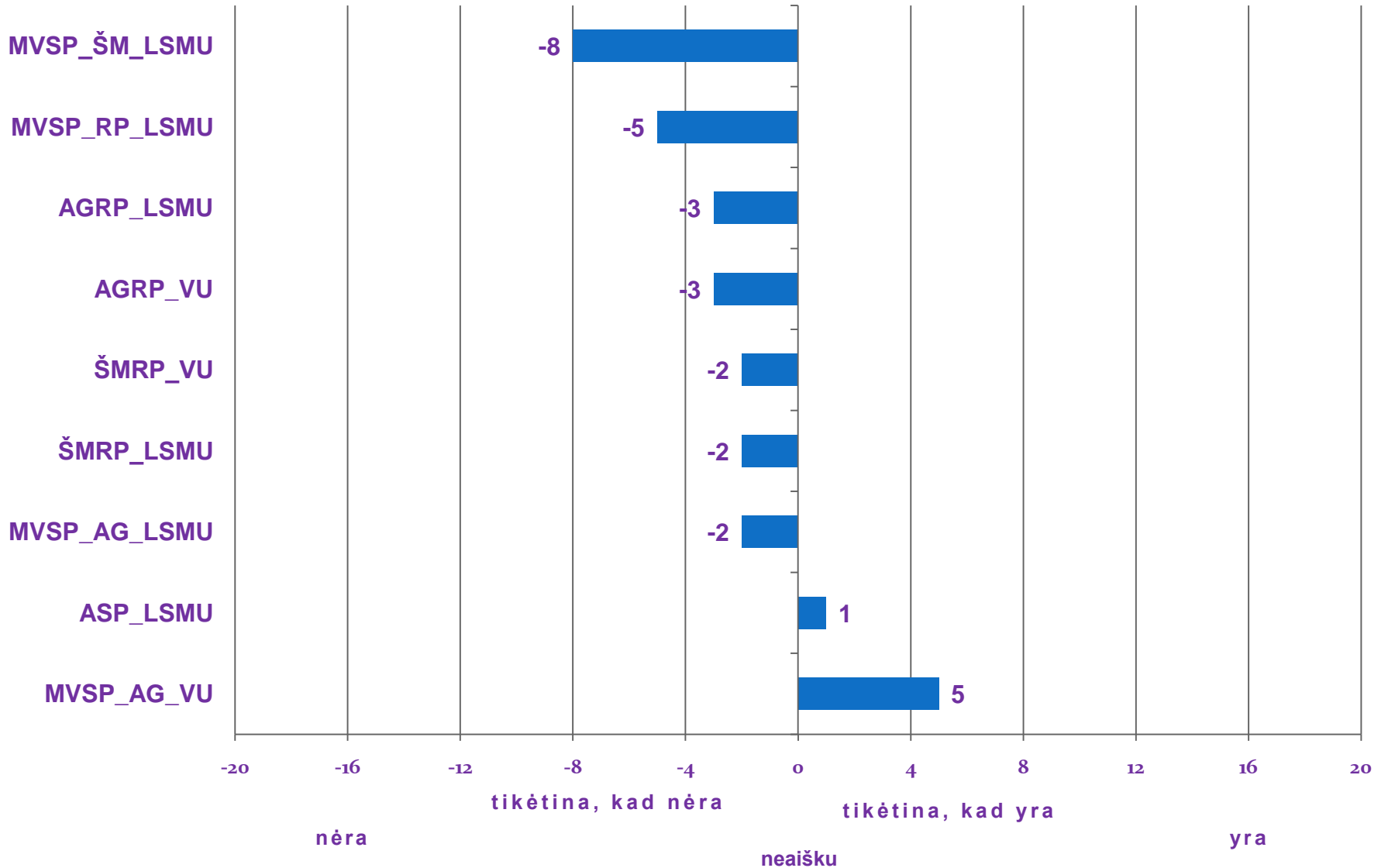
➤ 58 proc. (7 iš 12) NŠP = kontracepcijos būdas

➤ “Jeigu vaisingomis dienomis moteris turėjo nesaugius lytinius santykius, ji turėtų kaip galima greičiau pasinaudoti skubia kontracepcija.” [Sprendimo priėmimo priemonė šeimos planavimo konsultantams ir vartotojams (versta / adaptuota). PSO. 2005. p.VS4]

➤ „Vaisingomis dienomis jie (pora – *aut.past.*) gali naudoti prezervatyvus ar kitas barjerines apsaugos priemones.<...> Jeigu vaisingomis dienomis moteris turėjo nesaugius lytinius santykius, ji turėtų kaip galima greičiau pasinaudoti skubia kontracepcija <...> Nepamirškite dvigubai apsaugai ir (ar) atsargai pasiūlyti prezervatyvų“ [Sprendimo priėmimo priemonė šeimos planavimo konsultantams ir vartotojams (versta / adaptuota). PSO. 2005. p. VS4] .

➤ “Veikimas. Moteris mokosi atpažinti vaisingą menstruacijų ciklo laikotarpį. Norėdama apsisaugoti nuo nėštumo pora vengia lytinių santykių vaisingomis dienomis, naudoja barjerines priemones arba nutraukia lytinį aktą” [Jakubčionytė, R. Nadišauskienė, R. Čepulienė. Kontracepcijos būdų naudojimo rekomendacijos, 2003. p.16].

Tyrimo rezultatų apibendrinimas

IŠVADOS

- Lietuvoje akušerių, akušerių ginekologų bei šeimos gydytojų rengime nepakanka vaisingumo pažinimo mokymo.
- Studijų programose rekomenduota literatūra teikia nepakankamai ir ne visada tikslios informacijos vaisingumo pažinimo klausimais.
- Tikslinga skirti daugiau dėmesio vaisingumo pažinimo mokymui rengiant sveikatos priežiūros specialistus, ypač akušerius, akušerius ginekologus bei šeimos gydytojus, kad jie būtų pasirengę konsultuoti ne tik kontracepcijos, bet ir natūralaus šeimos planavimo klausimais.

AČIŪ UŽ DĖMESĮ!